

*Шерешкова І. І. ад'юнкт кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ (сил) гуманітарного інституту Національного університету оборони України
<https://orcid.org/0000-0002-8358-9871>*

АНАЛІЗ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ АПРОБАЦІЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ПСИХОЛОГІЧНОГО САМОЗАХИСТУ ВІД НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ МЕДІАПЕРЦЕПТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті подано дані щодо мети, завдань, структури та результатів апробації програми розвитку у військовослужбовців Збройних Сил України психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації «Слово – теж зброя!». Розроблена та верифікована програма сприяла розвитку у кожного учасника тренінгу психологічного самозахисту від негативного впливу комунікації – здатності людини контролювати та захищати свій психологічний простір, забезпечувати власне психічне здоров'я, психологічне благополуччя, що ґрунтується на інтеріоризованому досвіді довільних і мимовільних прагматичних думок, диспозицій, дій як оптимальної відповіді на актуальний і потенційно негативний вплив медіаперцептивної комунікації. Отримані статистично значущі зміни, які продемонстрували військовослужбовці експериментальної групи порівняно із відсутністю значного прогресу у контрольній групі, підтверджують дієвість запропонованої програми та демонструють поліпшення показників досліджуваних військовослужбовців на яких здійснювався формувальний вплив.

Ключові слова: медіаперцептивна комунікація; психологічний самозахист; негативний вплив; розвиток; військовослужбовці Збройних Сил України; тренінг; програма.

Вступ. За умов постійного та бурхливого перенаповнення інформаційного простору, застосування технологій маніпулятивного впливу, використання інформаційного середовища у російсько-українській війні та як наслідок спрямування негативного медіаперцептивного впливу саме на особовий склад військ (сил), військовослужбовцям Збройних Сил України необхідно набувати нових особистісних якостей та властивостей, навичок та компетентностей аби бути спроможними протидіяти таким патогенним впливам.

Підготувати військовослужбовців Збройних Сил України до конструктивного подолання наслідків негативного медіаперцептивного впливу та психологічного дискомфорту за рахунок свідомої спрямованості психологічного самозахисту на виявлені джерела негативного впливу медіаперцептивної комунікації нами було вирішено за допомогою програми розвитку психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації «Слово – теж зброя!». Завдання даної програми полягають у розвитку когнітивно-рефлексивного, емоційно-перцептивного та поведінково-регуляторного компонентів

психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації.

Оскільки, інформація лише тоді стає внутрішнім надбанням особистості, коли вона випробувана, відпрацьована в реальних ситуаціях, хоча і навчальних, тому нашою програмою передбачається використання активних та інтерактивних методів навчання, при цьому їх вибір мотивується метою і завданнями програми, специфікою й потребами нашої аудиторії.

Запропонована програма є комплексним інструментом розвитку психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації, її можна використовувати в повному обсязі або частково для розвитку окремих його компонентів.

Метою статті є висвітлення мети, завдань, структури та результатів апробації та верифікації програми розвитку у військовослужбовців Збройних Сил України психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації «Слово – теж зброя!».

Теоретичне підґрунтя. Проблема психологічного впливу інформації широко представлена у різних галузях психологічного знання, водночас

психологічна опірність особистості, як сформована здатність психологічного самозахисту від деструктивних інформаційних впливів не була предметом комплексного психологічного дослідження.

Під час з'ясування особливостей психологічного самозахисту від негативного інформаційного впливу військовослужбовців ми спиралися на дослідження В. Алещенка, О. Блінова, Ж. Вірної, С. Горової, К. Гринько, В. Зражевської, А. Кабанцева, В. Кириченко, В. Клименка, Н. Клименко, М. Козяр, І. Ліпатова, В. Ортинського, О. Панченка, І. Поповича, Г. Почепцова, О. Сафіна, О. Хміляра, Р. Яремка та ін.

Теоретико-практичні аспекти соціально-психологічного тренінгу розкрито у сучасних психолого-педагогічних працях вітчизняних та зарубіжних вчених-дослідників таких як Н. Васильєв, О. Еверет, А. Елліс, Н. Коломинський, К. Левін, Ф. Перлс, Л. Пляк, С. Роджерс, А. Романишин, В. Федорчук, М. Форверг та ін.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у роботі завдань було використано *теоретичні методи* дослідження: аналіз проблеми дослідження, синтез, порівняння, узагальнення; статистичні: описову статистику, статистичні критерії відповідно до завдань дослідження: λ -критерій Колмогорова – Смирнова, U -критерій Манна-Уїтні.

Результати і обговорення. Розробка та впровадження програми розвитку у військовослужбовців Збройних Сил України психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації здійснювалась у рамках реалізації формувальної частини дисертаційного дослідження. На початку та в кінці формувального етапу психологічного експерименту з контрольною та експериментальною групами було проведено діагностику психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації за допомогою авторської анкети «Рівень сформованості психологічного самозахисту військовослужбовця Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації».

З учасниками експериментальної групи було здійснено впровадження програми розвитку у військовослужбовців Збройних

Сил України психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації «Слово – теж зброя!».

Для розширення уявлень про психологічний самозахист, відпрацювання навичок психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації, застосовувались наступні методи роботи: аналіз власного ставлення до негативних інформаційних впливів; аналіз власного досвіду в контексті негативного впливу медіаперцептивної комунікації як в професійній діяльності, так і позаслужбовій з відтворенням власного способу вирішення таких ситуацій; аналіз самостійного освоєння стимульних текстів для індивідуальної і групової роботи з метою здійснення контент аналізу та виявлення загроз; моделювання шляхів психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації спрямованої на військовослужбовців Збройних Сил України та інтерактивні техніки (криголам, міні-лекції, групові дискусії з означеної проблеми, мозковий штурм, метод незакінчених речень, ігрові вправи, домашні завдання, мультимедійні презентації, аналітична робота в групах).

При створенні програми ми керувалися тим, що у професійній діяльності військовослужбовець Збройних Сил України, який опанував теоретичний матеріал програми і набув відповідних компетентностей, повинен уміти:

виявляти, аналізувати і оцінювати маніпулятивний контент (негативний вплив) медіа;

здійснювати аргументований критичний та аналітичний огляд медіаперцептивної комунікації, характеризувати медіаперцептивну комунікацію за такими ознаками, як доступність, кількість, цінність, зміст, об'єктивність, адекватність, достовірність, точність, оперативність, надійність тощо;

оцінювати зміст, форму і стиль медіаперцептивної комунікації та прийоми з метою здійснення негативного впливу інформації;

застосовувати раціональні методи пошуку, відбору, систематизації та використання медіаперцептивної комунікації

з урахуванням військово-професійної специфіки;

здійснювати перевірку та класифікацію джерел інформації;

аналізувати явища і процеси в суспільно-політичній обстановці держави в минулому та сучасному вимірах та вміти аналізувати їхнє висвітлення у медіаперцептивній комунікації;

використовувати в професійній діяльності з метою перевірки інформаційного контенту комп'ютерні програми навчання та навчальні ресурси глобальної мережі Internet;

поєднувати традиційні методи навчання з мультимедійними засобами подачі інформації, засобами масової інформації;

використовувати в програмі приклади негативних інформаційних тенденцій, що створюють засоби масової інформації з висвітлення діяльності Збройних Сил України загалом та окремих військовослужбовців зокрема, що призвели до таких негативних наслідків як пониження рівня морально-психологічного стану, поширення наративів щодо неспроможності владних структур здійснювати державну політику, недовіри суспільства до керівництва держави та військово-політичного керівництва, спонукання до масової еміграції, приниження української мови і культури; фальшування української історії; нав'язування думок щодо поразок українського війська та наближення капітуляції України; спонукання до здачі в полон противнику; неспроможність української армії здійснювати відсіч агресора та детальний розбір застосовуваних методів негативного впливу медіаперцептивної комунікації;

орієнтуватися в сучасному медіапросторі, розуміти основні принципи функціонування різних видів масової інформації;

на засадах принципу P2P («peer-to-peer» з англ. «рівний рівному») підготувати військовослужбовців Збройних Сил України до конструктивного подолання психологічного дискомфорту за рахунок свідомої спрямованості психологічного самозахисту на виявлені джерела негативного впливу медіаперцептивної комунікації;

розвинути індивідуально-психологічні ресурси, що забезпечують сприятливий психологічний фон поведінки подолання і сприяють розвитку конструктивного подолання психологічного дискомфорту (розвиток емоційного інтелекту, низька емоційна запальність/збудливість, високий рівень критичного та аналітичного видів мислення, низький рівень навіюваності (сугестивності), високий рівень саморегуляції поведінки тощо).

У результаті опанування змісту зазначеної Програми військовослужбовці Збройних Сил України отримують знання щодо глосарію ключових понять, зокрема дефініцій «психологічний самозахист», «негативний інформаційно-психологічний вплив комунікації» та «медіаперцептивна комунікація»; аргументовано усвідомлюють необхідність психологічного самозахисту військовослужбовців від негативного впливу медіаперцептивної комунікації; розрізняють відмінності між механізмами психічного захисту та психологічним самозахистом; загрози медіаперцептивної комунікації власному психічному стану, удосконалюють набуті знання, уміння і навички, дієві механізми психологічного самозахисту від негативного інформаційного впливу; розвивають власні вміння виявляти емоційну збудливість та запальність внаслідок дії медіаперцептивної комунікації; здатність розпізнавати ознаки негативного впливу у медіаперцептивній комунікації; перевірки інформаційного контенту; створення власного стилю саморегуляції поведінки у відповідь на негативний вплив медіаперцептивної комунікації.

Програма розрахована на 30 годин і складається зі вступу, трьох блоків (когнітивно-рефлексивного, емоційно-перцептивного та поведінково-регулятивного), що включають шість тематичних тренінгових занять та підсумків тренінгу (Рис. 1.).

Питання психології

Основні частини програми	Кількість годин
Вступна частина тренінгової програми	2
КОГНІТИВНО-РЕФЛЕКСИВНИЙ БЛОК	
Тренінгове заняття 1 «Когнітивне сприйняття медіаперцептивної комунікації»	4
Тренінгове заняття 2 «Сутність та зміст негативного психологічного впливу медіаперцептивної комунікації на військовослужбовця Збройних Сил України»	4
ЕМОЦІЙНО-ПЕРЦЕПТИВНИЙ БЛОК	
Тренінгове заняття 3 «Психоемоційні ризики ураження особистості негативним впливом медіаперцептивної комунікації»	4
Тренінгове заняття 4 «Емоційна врівноваженість та емоційний інтелект як запобіжники негативного впливу медіаперцептивної комунікації»	4
ПОВЕДІНКОВО-РЕГУЛЯТИВНИЙ БЛОК	
Тренінгове заняття 5 «Критерії перевірки медіаперцептивної комунікації»	4
Тренінгове заняття 6 «Продуктивні механізми психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації»	4
Заклучна частина тренінгових занять (АПД тренінгу)	4
Загальна кількість годин	30

Рис. 1. Структура програми розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації «Слово – теж зброя!»

Основа інформаційно-методичних матеріалів програми складають авторські розробки (результати теоретико-емпіричних досліджень особливостей психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації) [3,4,5].

Програма спрямована на розвиток психологічних компонентів психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації (когнітивно-рефлексивного, емоційно-перцептивного та поведінково-регулятивного) та реалізується за загальним планом тренінгових занять. Означені компоненти, на нашу думку, є визначальними і утворюють цілісну систему розвитку психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації. Недостатній розвиток вмінь психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації значною мірою обумовлений відсутністю у військовослужбовців Збройних Сил України необхідних психологічних знань.

Так, реалізація когнітивно-рефлексивного компонента відбувається завдяки накопиченню інформації, завдяки якій військовослужбовці Збройних Сил України починають усвідомлювати

направленість на них негативного впливу медіаперцептивної комунікації як на першочергового об'єкта такого впливу, що сприяє зростанню професійних та особистісних можливостей, зниженню рівня навіюваності (сугестивності). Оскільки усвідомлення передбачає не лише накопичення інформації про психологічний самозахист від негативного впливу комунікації, а й стимулює розвиток рефлексивних механізмів, критичного та аналітичного мислення.

Емоційно-перцептивний компонент дозволяє оволодіти засобами емоційної саморегуляції, контролю емоційної збудливості та запальності, розвинути емоційний інтелект в контексті психо-емоційних впливів медіаперцептивної комунікації та вміло його використовувати задля психологічного самозахисту від деструктивних інформаційних впливів, а також стимулює формування перцептивного досвіду особистості, внутрішніх репрезентацій, які передбачають перцепцію «медіа реальності», почуттів і думок авторів медіа продуктів, виражених в аудіовізуальному і просторово - часовому образі.

Розвиток *поведінково-регулятивного компонента* дозволяє випрацювати власний алгоритм саморегулятивних дій задля зменшення або нейтралізації негативного впливу медіаперцептивної комунікації з урахуванням притаманного стилю психічного захисту, а також розвиває навички перевірки контенту, формування власного безпечного списку джерел інформації.

До формульованої частини експерименту увійшло 62 військовослужбовці військової частини А0139, з яких були сформовані дві незалежні групи: експериментальна група (31 особа) та контрольна група (31 особа). Ці групи були сформовані з однаковим розподілом осіб за п'ятьма рівнями розвитку психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації, що попередньо було встановлено на констатувальному етапі експерименту.

Відбір експериментальної групи визначався предметом і гіпотезою наукового дослідження, а також застосуванням теоретичних статистичних критеріїв репрезентативності вибірки досліджуваних. Дані, отримані під час дослідження експериментальної вибірки поширюються на кожного учасника, тобто враховувались всі значущі характеристики об'єкта дослідження та відмінності у проявах, які можуть істотно вплинути на залежну змінну.

Для оцінювання значущості відмінностей між КГ та ЕГ до та після формульованого впливу нами було висунуто нульову (H_0) та альтернативну (H_1) гіпотези. H_0 полягала у відсутності змін у військовослужбовців, які брали участь у програмі розвитку, і тих, хто до участі у програмі не залучався. Згідно H_1 показники рівня психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації у тих військовослужбовців, хто брав участь у програмі розвитку підвищились, ніж у тих, хто до програми розвитку не залучався.

Визначення типу розподілу ми здійснили завдяки застосуванню критерію Колмагорова – Смірнова. З його допомогою було встановлено, що дані більшості показників мають відмінний від нормального розподілу. Тому для перевірки ефективності розробленої програми був обраний непараметричний U-критерій Манна-Уїтні, який дає змогу підтвердити або спростувати статистичну значущість змін у КГ та ЕГ та встановити міжгрупові відмінності. Такий

критерій використовують для оцінки розбіжностей між двома незалежними вибірками за рівнем деякої ознаки, яка кількісно вимірюється. За допомогою цього критерію ми порівнювали зміни, що відбулися у групах, та оцінювали їх значущість щодо критичних значень достовірності на рівні $p \leq 0,01$ та $p \leq 0,05$, коли $n_1 = 31$; $n_2 = 31$.

Оцінювання результатів:

якщо результат $U_{emp} > U_{кр}$, для рівня значущості $p = 0,05$ та обсягів вибірок n_1 і n_2 , то приймаємо нульову гіпотезу: рівень ознаки у першій вибірці не перевищує рівень ознаки у другій;

якщо результат $U_{emp} < U_{кр}$, для рівня значущості $p = 0,01$ та обсягів вибірок n_1 і n_2 , то приймаємо альтернативну гіпотезу: рівень ознаки у першій вибірці перевищує рівень ознаки у другій.

Чим менше U_{emp} , тим більш ймовірно, що відмінності достовірні [1, с. 100]. Застосувавши коефіцієнт рангової кореляції r Спірмена, було встановлено позитивні кореляційні зв'язки між показниками компонентів психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації, їхнього рівня знань, умінь, навичок та особливостей інформаційного середовища військової сфери.

Рівень достовірності критичних значень статистичного критерію становить $p \leq 0,05$ (5%) та $p \leq 0,01$ (1%) [2, с. 248]. Математичне оброблення отриманих результатів відбувається за допомогою статистичного пакета для соціальних досліджень Statistica 13, SPSS 23.0 for Windows.

Зазначене програмне забезпечення дало змогу виконати необхідні операції з визначеними у нашому дослідженні даними, обрати для оцінювання певний статистичний критерій, скоротити час оброблення результатів та уникнути помилок у розрахунках. Для перевірки правильності отриманих результатів також було застосовано математичні методи.

Отже, за результатами формульованого етапу експерименту нами визначено динаміку змін складових компонентів психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації. Порівняльний аналіз отриманих результатів U-критерію Манна-Уїтні за критеріями наведено в табл. 1.

Результати обчислення U-критерію Манна-Уїтні під час дослідження компонентів психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації після формувального експерименту

№ п/п	Показник	Контрольна група (U _{емп})	Рівень достовірності i	Експериментальна група (U _{емп})	Рівень достовірності
1	Критичне мислення	667	$p > 0,05$	397	$p > 0,05$
2	Аналітичне мислення	843	$p > 0,05$	324	$p \leq 0,05$
3	Навіюваність (сугестивність)	789	$p > 0,05$	290	$p \leq 0,01$
4	Емоційна запальність	597	$p > 0,05$	200	$p \leq 0,01$
5	Емоційна збудливість (врівноваженість)	816	$p > 0,05$	101	$p \leq 0,01$
6	Сприйняття інформації	484	$p > 0,05$	195	$p \leq 0,01$
7	Саморегуляція поведінки	718	$p > 0,05$	241	$p \leq 0,01$
8	Знання	719	$p > 0,05$	100	$p \leq 0,01$
9	Уміння	932	$p > 0,05$	236	$p \leq 0,01$
10	Навички	526	$p > 0,05$	341	$p \leq 0,05$
11	Інформаційні загрози військового середовища	324	$p \leq 0,05$	155	$p \leq 0,01$

Примітка: критичні значення U-критерію Манна-Уїтні для контрольної ($n = 31$) та експериментальної ($n = 31$) груп дорівнюють: $U_{0,01} = 314$ та $U_{0,05} = 363$ відповідно

Як бачимо, отримані дані КГ військовослужбовців не вказують на значущі зміни на рівні достовірності $p \leq 0,01$, на рівні достовірності $p \leq 0,05$ є зміни в одному показнику, який не розкриває психологічні параметри, а стосується додаткового показника наявності рівня знань у військовослужбовця щодо особливостей інформаційного середовища військової сфери. Отримані дані вказують, що зміни, які відбулися в показниках КГ, не мають статистично значущого характеру та імовірно були випадковими. Таким чином, підтверджується H_0 про подібність даних у групах до та після формувального експерименту. Отже, для вказаної вибірки прийнятною є H_0 .

Результати ЕГ після проходження військовослужбовцями програми розвитку демонструють значні зміни за критерієм U-критерію Манна-Уїтні за більшістю показників анкети. Водночас показник критичного мислення не зазнав статистично значущих змін, тому стосовно цього фактору приймається H_0 , навички безпечного споживання інформації є значущими за умови критичного значення $p \leq 0,05$, а решта

показників набувають значущості у разі критичного значення $p \leq 0,01$. Отже, такі результати дозволяють нам прийняти H_1 , яка підтверджує значну різницю показників між КГ і ЕГ після апробації програми та підтверджують її результативність.

Аналізуючи динаміку індивідуальних змін у досліджуваних військовослужбовців Збройних Сил України зі складу ЕГ та КГ на початку та наприкінці формувального етапу психологічного експерименту, зазначимо, що отримані дані інтерпретовано з розкриттям кожного компоненту та показників психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації.

Отже, за результатами зрізів індивідуально-психологічних властивостей на початку та наприкінці формувального експерименту нами визначено та наведено в табл. 2 динаміку розвитку когнітивно-рефлексивного компоненту психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації, до складу якого входить критичне, аналітичне мислення та навіюваність (сугестія).

Динаміка змін у досліджуваних осіб ЕГ та КГ за результатами дослідження когнітивно-рефлексивного компоненту психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації до та після формувального експерименту

Рівень	На початку експерименту		Наприкінці експерименту		Динаміка зміни	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>критичне мислення (%)</i>						
низький рівень	22,5	19,4	22,5	19,4	–	–
нижчий за середній	9,7	16,1	6,5	16,1	– 3,2	–
середній	41,9	45,2	41,9	32,3	–	–12,9
вищий за середній	16,1	16,1	25,8	22,6	+ 9,7	+ 6,5
високий	9,7	3,2	3,2	9,7	–6,5	+ 6,4
<i>аналітичне мислення (%)</i>						
низький рівень	12,9	12,9	12,9	9,7	–	– 3,2
нижчий за середній	25,8	25,8	22,5	12,9	– 3,2	– 12,9
середній	22,6	19,4	25,8	22,6	+ 3,2	+ 3,2
вищий за середній	32,3	38,7	32,3	41,9	–	+ 3,2
високий	6,5	3,2	6,5	12,9	–	+ 9,7
<i>навіюваність (сугестія) (%)</i>						
низький рівень	22,6	12,9	22,6	25,8	–	+ 12,9
нижчий за середній	22,6	19,4	22,6	19,4	–	–
середній	16,1	25,8	19,4	22,5	+ 3,2	– 3,3
вищий за середній	16,1	16,1	12,9	12,9	– 3,2	– 3,2
високий	22,6	29	22,6	22,6	–	– 6,4

Щодо результатів дослідження динаміки показників *критичного мислення*, істотних змін в ЕГ та КГ не відбулося, спостерігалися лише незначні зміни на рівні 12,9% за рахунок незначного зменшення середнього рівня та збільшення результатів рівня вищого за середній.

Досліджуючи показник *аналітичного мислення* нами виявлено поліпшення показників середнього (+ 3,2 %), вищого за середній (+ 3,2 %), та високого (+ 9,7 %) рівнів за рахунок зменшення низького (– 3,2 %) та нижчого за середній (–12,9 %) рівнів. У КГ змін у низькому, вищому за середній та високому рівнях не виявлено, спостерігалось тільки збільшення на 3,2% середнього рівня за рахунок зменшення на такий же відсоток нижче середнього рівня.

За показником *навіюваності (сугестії)* в ЕГ спостерігали поліпшення показників за рахунок збільшення низького рівня та зменшення високого рівня навіюваності військовослужбовців. Так, отримані результати в ЕГ свідчать, що низький рівень зріс з 12,9% до 25,8 (+12,9%), а високий рівень вдалося зменшити з 29% до 22,6 (– 6,4%). (За результатами формувального впливу на 3,3% знизилася вага показників середнього рівня, що становить 22,5% від загальної кількості учасників ЕГ та на 3,2%

рівень вищий за середній і становить 12,9% загальної вибірки ЕГ. У КГ спостерігаємо незначне збільшення на 3,2% середнього рівня за рахунок зменшення на той самий показник вищого за середній рівня.

Отже, розглядаючи динаміку змін в когнітивно-рефлексивному компоненті психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації, можемо констатувати незначні особистісні зміни за показником критичного мислення в обох досліджуваних групах. За результатом застосування непараметричного U-критерію Манна-Уїтні ми підтверджуємо подібність даних КГ та ЕГ до та після проведення формувального експерименту. Отже, не виявивши статистично значущих змін у цих групах, приймаємо H₀. Це може бути пов'язане з важкістю розвитку саме цього показника в межах виокремленого психологічним тренінгом часу, однак тренінг надає розуміння базової сітки понять та практик критичного мислення.

Разом з тим, можемо констатувати значні особистісні зміни за результатами формувального етапу психологічного дослідження в показниках аналітичного мислення та навіюваності (сугестії), тому стосовно ЕГ ми прийняли H₁, що

Питання психології

підтверджує статистично значущі зміни на рівні критичного значення $p \leq 0,05$ для показника аналітичного мислення та $p \leq 0,01$ для показника навіюваність (сугестія).

Отримані результати наведених показників підтверджують результативність когнітивно-рефлексивного блоку авторської програми розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації «Слово – теж зброя!». Підсумком цілеспрямованого впливу на когнітивно-рефлексивний блок військовослужбовців Збройних Сил України стало формування здатності розпізнавати психологічні загрози медіаперцептивної комунікації, наявності атрибутів

медіаперцептивної комунікації та закономірностей психологічного впливу інформаційних продуктів, що потрапляють у сферу свідомості військовослужбовців Збройних Сил України; здійснювати аналіз та оцінку психологічного потенціалу маніпулятивності медіаперцептивної комунікації.

Динаміку розвитку емоційно-перцептивного компоненту психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації, у складі якого ми передбачили емоційну запальність, емоційну збудливість (врівноваженість) та сприйняття інформації (перцепція) визначено та наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Динаміка змін у досліджуваних осіб ЕГ та КГ за результатами дослідження емоційно-перцептивного компоненту психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації до та після формульовального експерименту

Рівень	На початку експерименту		Наприкінці експерименту		Динаміка зміни	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>емоційна запальність (%)</i>						
низький рівень	25,8	9,7	22,6	25,1	- 3,2	+ 15,4
нижчий за середній	9,7	16,1	16,1	20	+ 6,4	-
середній	32,3	25,8	22,6	32,3	- 9,7	+ 6,5
вищий за середній	25,8	32,3	29	16,1	+ 3,2	- 16,2
високий	6,5	16,1	9,7	6,5	+ 3,2	- 6,4
<i>емоційна збудливість (врівноваженість) (%)</i>						
низький рівень	16,1	19,4	16,1	25,8	-	+ 6,4
нижчий за середній	12,9	9,7	19,4	25,8	+ 6,5	+ 16,1
середній	19,4	16,1	12,9	19,4	- 6,5	+ 3,3
вищий за середній	19,4	19,4	12,9	9,7	- 6,5	- 9,7
високий	32,3	35,5	38,7	19,4	+ 6,4	- 16,1
<i>сприйняття інформації (перцепція) (%)</i>						
низький рівень	29	12,9	25,8	6,5	- 3,2	- 6,4
нижчий за середній	25,8	32,3	25,8	19,4	-	- 12,9
середній	19,4	19,4	19,4	16,1	-	- 3,3
вищий за середній	11	19,4	12,6	35,2	+ 1,6	+ 15,8
високий	14,8	16,1	16,4	22,9	+ 1,6	+ 6,8

Після впровадження програми розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації «Слово – теж зброя!» вдалося значно зменшити відсоток військовослужбовців Збройних Сил України з високим та вищим за середній рівнями *емоційної запальності*. Так, високий рівень скоротився з 16,1% до 6,5% (-6,4%), а рівень вищий за середній зменшився на 16,2% і становить 16,1%, низький рівень на кінець

експерименту становив 25,1%, що на 15,4% більше за початковий показник. Відбулися певні зміни також у КГ: збільшилися показники нижчий за середній на 6,4%, вищий за середній на 3,2% та високого на 3,2% рівнів при зменшенні низького на 3,2% та середнього на 9,7% рівнів. Однак, відповідно до U-критерію Манна-Уїтні ці зміни не є значними.

Завдяки формульовальному впливу експерименту вдалося суттєво зменшити кількість військовослужбовців ЕГ з високим

Питання психології

рівнем емоційної збудливості з 35,5% до рівня 19,4% (-16,1%). В результаті ми отримали збільшення показників середнього (+3,3%), нижче середнього (+ 16,1%) та низького (+ 6,4%) рівнів. У КГ було виявлено незначне коливання показників на рівні +6,5; -6,5 у рівнях емоційної збудливості досліджених військовослужбовців, що не впливає на результати психологічного дослідження.

Наведені результати вказують на те, що значущі зміни відбулися за всіма рівнями сприйняття інформації. Після завершення експериментального впливу на групу, ми виявили, що група з низьким рівнем сприйняття інформації скоротилася на 6,4%, з рівнем нижче середнього – на 12,9%, середній рівень зменшився на 3,3%. У той самий час, значно покращились показники вищого за середній та високого рівнів. Так, рівень вищий за середній зріс з 19,4% на 15,8% і становить наприкінці експерименту 35,2%, військовослужбовці з високим рівнем також були охоплені тренінгом через що ми можемо спостерігати збільшення і цього рівня на 6,8% і досягнення позначки у 22,9% від загальної вибірки ЕГ.

Отримані результати наведених показників підтверджують результативність емоційно-вольового блоку програми

розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації «Слово – теж зброя!». Підсумком цілеспрямованого впливу на емоційно-вольовий компонент військовослужбовців Збройних Сил України стало набуття ними навичок розпізнавання, контролю та коригування власного емоційного стану; здатності ідентифікації емоції; фіксування наявності емоційного переживання; встановлення модальності емоції; здатність підбору словесного еквіваленту, розуміння причини, які викликали цю емоцію, і наслідки, до яких вона призведе; вміння контролювати інтенсивність емоцій, насамперед, «приглушувати» надмірно інтенсивні емоції.

Поведінково-регулятивний компонент психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації представлений показником саморегуляції поведінки. За результатами зрізів індивідуально-психологічних властивостей на початку та наприкінці формульованого експерименту, нами визначено та наведено в табл. 4 динаміку розвитку цього показника.

Таблиця 4

Динаміка змін у досліджуваних осіб ЕГ та КГ за результатами дослідження поведінково-регулятивного компоненту психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації до та після формульованого експерименту

Рівень	На початку експерименту		Наприкінці експерименту		Динаміка зміни	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>саморегуляція поведінки (%)</i>						
низький рівень	22,5	22,6	22,5	9,6	-	-13
нижчий за середній	6,5	6,5	19,4	3,3	+12,9	-3,2
середній	38,7	38,7	25,8	41,9	-12,9	+3,2
вищий за середній	-	-	-	3,3	-	+3,3
високий	32,3	32,3	32,3	41,9	-	+9,6

Як бачимо, низький та нижче середнього рівні саморегуляції поведінки у ЕГ скоротилися на 16,2% з 29,1% до 12,9% за рахунок приросту у середньому (+3,2%), вищий за середній (+3,3) та високому (+9,6%) рівнях. У КГ спостерігалися погіршення показників у рівнях саморегуляції поведінки досліджених військовослужбовців, що виражалися у скороченні показників

середнього рівня (-12,9) на користь нижче за середній рівень (+12,9).

Крім психологічного блоку, авторська анкета містить дидактичний блок, який з'ясовує наявність знань, умінь, навичок та розуміння специфіки та особливостей інформаційного простору військової сфери. Динаміку зміни цих показників визначено та наведено в табл. 5

Динаміка змін у досліджуваних осіб ЕГ та КГ наявності знань, умінь, навичок та розуміння особливостей інформаційного простору військової сфери до та після формувального експерименту

Рівень	На початку експерименту		Наприкінці експерименту		Динаміка зміни	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
<i>знання (%)</i>						
низький рівень	25,8	25,8	25,8	9,7	–	–16,1
нижчий за середній	38,7	38,7	35,5	25,8	–3,2	–12,9
середній	–	–	3,2	16,1	+3,2	+16,1
вищий за середній	16,1	19,4	12,9	12,9	–3,2	–6,5
високий	19,4	16,1	22,6	35,5	+3,2	+19,4
<i>уміння (%)</i>						
низький рівень	22,5	22,5	16,1	12,9	–6,4	–9,6
нижчий за середній	12,9	16,1	19,4	12,9	+6,4	–3,2
середній	38,7	35,5	38,7	41,9	–	+6,4
вищий за середній	16,1	16,1	12,9	16,1	–3,2	–
високий	9,7	9,7	12,9	16,1	+3,2	+6,4
<i>навички (%)</i>						
низький рівень	19,4	25,8	12,9	9,7	–6,5	–16,1
нижчий за середній	41,9	32,3	45,2	19,4	+3,2	–12,9
середній	–	–	3,2	3,2	+3,2	+3,2
вищий за середній	29	32,3	32,3	48,4	+3,3	+16,1
високий	9,7	9,7	6,5	19,4	–3,2	+9,7
<i>інформаційні загрози військового середовища (%)</i>						
низький рівень	12,9	12,9	3,2	3,2	–9,7	–9,7
нижчий за середній	29	25,8	19,4	19,4	–9,7	–6,4
середній	9,7	9,7	25,8	16,1	+16,1	+6,4
вищий за середній	25,8	25,8	25,8	19,3	–	–6,4
високий	22,4	25,8	25,8	42	+3,4	+16,1

Як бачимо, значні зміни в рівнях показника *знання* відбулися в ЕГ. Так, до початку формувального експерименту низький рівень за показником знань був притаманний 25,8% військовослужбовців, а після завершення формувального експерименту ця цифра зменшилася до 9,7% (–16,1%). Вдалося також знизити нижчий за середній рівень до 25,8%, що відрізняється від попереднього показника на 12,9%. Високий рівень знань демонстрували 16,1% досліджених, а після участі в розвивальній програмі збільшили цей показник на 19,4% до 35,5%. У КГ було виявлено незначне коливання показників на рівні +3,2%; –3,2%, що не впливає на результати психологічного дослідження.

Під час проведення зрізу ми виявили, що після впровадження програми розвитку вдалося зменшити низький (–9,6%) та нижчий за середній (–3,2%) рівні параметру *уміння* за рахунок чого збільшились середній (+6,4) та високий (+6,4%) рівні. Таким чином, військовослужбовців з низьким рівнем умінь скоротилися з 22,5% до 12,9%, а з високим рівнем умінь зросла їх кількість з 9,7% до

16,1%. Зазначимо, що у КГ також відбулися зміни. Низький рівень розвитку умінь у КГ до експерименту становив 16,1%, після експерименту цей показник зменшився на 3,2% і становить 19,4%. Збільшився також на 3,2% високий рівень за рахунок зменшення рівня вищого за середній. Середній рівень залишився незмінним, який до та після формувального впливу становить 38,7%.

Також зафіксовані варті уваги зміни показника *навички* в ЕГ. Так, вага низького рівня за цим показником скоротилася на 16,1%, а вага рівня нижче за середній зменшилась на 12,9%. Ці зміни супроводжувались значними змінами у високому (+ 9,7%) та вищому за середній (+16,1%) рівнях. В ЕГ військовослужбовців не було зафіксовано, але після формувального впливу у цій групі з'явився середній рівень за рахунок отримання частиною досліджених кращих показників за рівень нижче середнього і становить 3,2%.

Зазначимо, що за показником *інформаційні загрози військового середовища* були помічені значні зміни в обох досліджуваних групах: в КГ статистично значущі зміни на рівні критичного

Питання психології

значення $p \leq 0,05$, а в ЕГ статистично значущі зміни на рівні критичного значення $p \leq 0,01$. Припускаємо, такі зміни пов'язані з початком широкомасштабної російської агресії, що зумовило актуалізацію протидії негативному інформаційно-психологічному впливові противника та покращення внутрішньо-комунікаційної роботи з особовим складом Збройних Сил України щодо реагування на потенційні інформаційні загрози військового середовища.

Так, в ЕГ вага низького та нижчого за середній рівні зменшилися на 16,1%, рівень

вищий за середній на 6,4% за рахунок збільшення середнього рівня на 6,4% та високого рівня на 16,1%. В КГ низький та нижчий за середній рівні зменшилися на 10,4% за рахунок збільшення середнього на 16,1% та високого на 3,4% рівнів.

Динаміку зміни за загальним інтегральним показником рівня психологічного самозахисту досліджуваних військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації за авторською анкетною визначено та наведено в табл. 6.

Таблиця 6

Динаміка змін у досліджуваних осіб ЕГ та КГ за загальним інтегральним показником рівня психологічного самозахисту досліджуваних військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації до та після формульовального експерименту

Рівень	На початку експерименту		Наприкінці експерименту		Динаміка зміни	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
низький рівень	45,2	45,2	41,9	29	-3,2	-16,1
нижчий за середній	19,3	19,3	22,5	9,8	+3,2	-9,5
середній	12,9	12,9	6,5	29	-6,4	+16,1
вищий за середній	12,9	12,9	19,4	16,1	+6,4	+3,2
високий	9,7	9,7	9,7	16,1	-	-6,4

Як видно з табл. 6, значні зміни в інтегральних показниках рівнів психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації відбулися в ЕГ. Так, до початку формульовального експерименту низький рівень психологічної готовності був притаманний 45,2% військовослужбовців, а після завершення формульовального експерименту ця цифра зменшилася до 29% (-16,1). Рівень нижчий за середній вдалося знизити до 9,8% (-9,5%). Середній рівень збільшився до 29%, що відрізняється від попереднього показника на 16,1%. Рівні вищий за середній та високий демонстрували 22,6%, а після участі в розвивальній програмі збільшили цей показник на 9,6% до 32,2%.

Зазначимо, що у КГ також відбулися зміни інтегральних показників, але вони не є значними.

Загальний показник психологічного самозахисту військовослужбовців від негативного впливу медіаперцептивної комунікації за результатами застосування авторської програми в ЕГ підвищився на 32%, відповідно до непараметричного U-критерію Манна-Уїтні такі зміни можемо вважати статистично значущими на рівні достовірності $p \leq 0,05$ ($U_{\text{емп}}=321,5$, $p \leq 0,05$).

Так, після завершення формульовального експерименту загальна вага показників низького рівня психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації в ЕГ зріс від 40,14 до 83,6 балів (+36,7%); загальний показник нижче середнього рівня вдалося збільшити з 96,3 до 132,6 балів (+23%); загальний показник середнього рівня зріс із 149,5 до 193,7 балів (+22%); загальний показник вищого за середній рівень підвищився із 207,3 до 216 балів (+4%); динаміка зростання загального показника високого рівня змінилась із позначки 249 до 264,6 балів (+6%).

Отже, можемо зробити висновок, що отримані статистично значущі зміни, які продемонстрували військовослужбовці ЕГ порівняно із відсутністю значного прогресу у КГ, підтверджують дієвість розробленої та запропонованої нами програми розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації «Слово – теж зброя!».

Висновок.

1. За умов постійного та бурхливого перенаповнення інформаційного простору, застосування технологій маніпулятивного впливу, використання інформаційного

середовища у російсько-українській війні та як наслідок спрямування негативного впливу медіаперцептивного впливу саме на особовий склад військ (сил), військовослужбовцям Збройних Сил України необхідно набувати нових особистісних якостей та властивостей, компетентностей і спроможностей аби могли протидіяти таким патогенним впливам. Таке завдання може бути реалізоване через розвиток психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації та його компонентів.

Реалізація *когнітивно-рефлексивного компонента* відбувається шляхом накопичення інформації завдяки якій військовослужбовці Збройних Сил України починають усвідомлювати направленість на них негативного впливу медіаперцептивної комунікації як на першочергового об'єкта такого впливу, що сприяє зростанню професійних та особистісних можливостей, зниженню рівня навіюваності (сугестивності). Оскільки усвідомлення передбачає не лише накопичення інформації про психологічний самозахист від негативного впливу комунікації, а стимулює розвиток рефлексивних механізмів, критичного та аналітичного мислення.

Емоційно-перцептивний компонент дозволяє оволодіти засобами емоційної саморегуляції, контролю емоційної збудливості та запальності, розвинути емоційний інтелект в контексті психо-емоційних впливів медіаперцептивної комунікації та вміло його використовувати задля психологічного самозахисту від деструктивних інформаційних впливів, а також стимулює формування перцептивного досвіду особистості, внутрішніх репрезентацій, які передбачають перцепцію «медіа реальності», почуттів і думок авторів медіа продуктів, виражених в аудіовізуальному і просторово - часовому образі.

Розвиток *поведінково-регулятивного компонента* дозволяє випрацювати власний алгоритм саморегулятивних дій задля зменшення або нейтралізації негативного впливу медіаперцептивної комунікації з урахуванням притаманного стилю психічного захисту, а також розвиває навички перевірки контенту, формування власного безпечного списку джерел інформації.

2. Розроблена та апробована програма розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації «Слово – теж зброя!» підтвердила свою ефективність, оскільки отримані статистично значущі зміни, які продемонстрували військовослужбовці ЕГ порівняно із відсутністю значного прогресу у військовослужбовців зі складу КГ. Аналіз емпіричних даних вказує на статистично значущі позитивні зміни U-критерію Манна-Уїтні за показниками психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації та додаткових показників в ЕГ: аналітичного мислення ($U_{\text{емп}} = 324, p \leq 0,05$), навіюваності (сугестії) ($U_{\text{емп}} = 290, p \leq 0,05$), емоційної запальності ($U_{\text{емп}} = 200, p \leq 0,01$), емоційної збудливості (врівноваженості) ($U_{\text{емп}} = 101, p \leq 0,01$), сприйняття інформації ($U_{\text{емп}} = 195, p \leq 0,01$), саморегуляції поведінки ($U_{\text{емп}} = 241, p \leq 0,01$), знань ($U_{\text{емп}} = 100, p \leq 0,01$), умінь ($U_{\text{емп}} = 236, p \leq 0,01$), навичок ($U_{\text{емп}} = 341, p \leq 0,05$), інформаційних загроз військового середовища ($U_{\text{емп}} = 155, p \leq 0,01$). Загальний показник розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців від негативного впливу медіаперцептивної комунікації в ЕГ підвищився на 32%, відповідно до непараметричного U-критерію Манна-Уїтні такі зміни можемо вважати статистично значущими на рівні достовірності $p \leq 0,05$ ($U_{\text{емп}} = 321,5, p \leq 0,05$), що є позитивним результатом реалізації нашої програми розвитку та виконання завдань експериментального дослідження.

Перспективними напрямками подальшого дослідження психологічної проблематики розвитку у військовослужбовців Збройних Сил України психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації вважаємо виявлення закономірностей впливу на якість такого захисту індивідуальних психо-емоційних особливостей військовослужбовців, зокрема наявності у них емоційного, професійного вигорання, інтелектуальних, креативних (творчих) особливостей посадових осіб, особливостей індивідуальної апперцепції; опрацювання інструментарію для відомчого моніторингу ризиків та загроз негативного впливу медіаперцептивної комунікації.

Список використаних джерел

1. Москальов І.О. & Лисенко Д.П. (2023) *Застосування методів математичної статистики у психологопедагогічних дослідженнях*: навч. посіб. Київ : НУОУ.
2. Руденко В. М. & Руденко Н. М. (2009) *Математичні методи в психології*: підручник. Київ : Академвидав.
3. Шерешкова І.І. (2022) Атрибути тексту та закономірності його психологічного впливу на людину. *Вісник Національного університету оборони України. Збірник наукових праць*, 1 (65), 132-141.
4. Шерешкова І.І. (2020) Поняття «психологічний самозахист» в системі загально-наукової універсалії «захист». *Вісник Національного університету оборони України. Збірник наукових праць*, 5 (58), 201-207.
5. Шерешкова І.І. (2021) Психолінгвістичне маніпулювання текстових повідомлень. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences, Number 3. Riga, Latvia* : «Baltija Publishing», 183-192.

References

1. Moskalov I.O. & Lysenko D.P. (2023) *Zastosuvannia metodiv matematychnoi statystyky u psykhologohohichnykh doslidzhenniakh* [Application of methods of mathematical statistics in psychological and pedagogical research]: navch. posib. Kyiv: NUOU (in Ukrainian).
2. Rudenko V. M. & Rudenko N. M. (2009) *Matematychni metody v psykhohohiyi* : pidruchnyk [Mathematical methods in psychology]: textbook. Kyiv : Akademydav (in Ukrainian).
3. Shereshkova I.I. (2022) *Atrybuty tekstu ta zakonornosti yoho psykhologichnoho vplyvu na lyudynu* [Attributes of the text and regularities of its psychological impact on a person]: *Visnyk Natsional'noho universytetu obrony Ukrayiny. Zbirnyk naukovykh prats'*. Kyiv: NUOU, Vyp. 1 (65) (in Ukrainian).
4. Shereshkova I.I. (2020) *Ponyattya «psykhologichnyy samozakhyst» v systemi zahal'no-naukovoyi universaliyi «zakhyst»* [The concept of «psychological self-defense» in the system of the general scientific universal «protection»]. *Visnyk Natsional'noho universytetu obrony Ukrayiny. Zbirnyk naukovykh prats'*. Kyiv: NUOU, Vyp. 5 (58) (in Ukrainian).
5. Shereshkova I.I. (2021) *Psykhohohivstychne manipulyuvannya tekstovykh povidomlen'* [Psycholinguistic manipulation of text messages]: *Baltic Journal of Legal and Social Sciences, Number 3. Riga, Latvia* : «Baltija Publishing» (in Ukrainian).

Summary

Shereshkova I. I. post graduate officer, department of moral and psychological support for the activities of troops (forces) of the humanitarian institute of the National Defense University

ANALYSIS AND INTERPRETATION OF THE RESULTS OF THE APPROVAL OF THE PROGRAM FOR THE DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGICAL SELF-DEFENCE IN MILITARY SERVANTS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE AGAINST THE NEGATIVE INFLUENCE OF MEDIA-PERCEPTIVE COMMUNICATION

Introduction. *Under the conditions of constant and violent overfilling of the information space, the use of manipulative influence technologies, the use of the information environment in the Russian-Ukrainian war, and as a result of the direction of negative media perceptual influence specifically on the personnel of the troops (forces), servicemen of the Armed Forces of Ukraine need to acquire new personal qualities and attributes, skills and competencies to be able to counteract such pathogenic influences.*

We decided to prepare servicemen of the Armed Forces of Ukraine to constructively overcome the consequences of negative media-perceptive influence and psychological discomfort due to the conscious focus of psychological self-defense on the identified sources of negative influence of media-perceptive communication with the help of the program for the development of psychological self-defense against the negative influence of media-perceptive communication "The word is also a weapon!". The objectives of this program are to develop cognitive-reflexive, emotional-perceptive and behavioral-regulatory components of psychological self-defense against the negative impact of media-perceptive communication.

Since information becomes an internal asset of a person only when it is tested and worked out in real situations, albeit educational ones, that is why our program involves the use of active and interactive learning methods, while their choice is motivated by the purpose and tasks of the program, the specifics and needs of our audience.

The proposed program is a comprehensive tool for the development of psychological self-defense against the negative impact of media-perceptive communication, it can be used in full or partially for the development of its individual components.

Purpose. *The purpose of the article is to highlight the purpose, tasks, structure and results of the approval and verification of the program for the development of psychological self-defense among servicemen of the Armed Forces of Ukraine against the negative impact of media perceptual communication "The word is also a weapon!".*

Methods. *To solve the tasks set in the work, theoretical research methods were used: analysis of the research problem, synthesis, comparison, generalization; statistical: descriptive statistics, statistical criteria according to research tasks: Kolmogorov-Smirnov λ -criterion, Mann-Whitney U-criterion.*

Originality. *The article presents data on the purpose, tasks, structure and results of the approbation of the program for the development of psychological self-defense among servicemen of the Armed Forces of Ukraine against the negative impact of media perceptive communication "The word is also a weapon!"*

The developed and verified program contributed to the development of psychological self-defense against the negative impact of communication in each training participant - the ability of a person to control and protect his psychological space, to ensure his own mental health, psychological well-being, which is based on the internalized experience of voluntary and involuntary pragmatic thoughts, dispositions, actions as an optimal response to the actual and potentially negative impact of media-perceptive communication.

The obtained statistically significant changes, which were demonstrated by the servicemen of the experimental group compared to the lack of significant progress in the control group, confirm the effectiveness of the proposed program and demonstrate the improvement of the indicators of the studied servicemen who were subjected to formative influence. The implementation of the program is possible in points of permanent deployment, areas of restoration of military capability, educational institutions, centers and field conditions.

The development program can be used by officers of the Armed Forces of Ukraine of all levels as a tool to ensure high-quality internal communication work with personnel and, given the small time budget, it is advisable to implement it in the psychological training program at the level of general basic or special psychological training.

Conclusion.

1. *Under the conditions of constant and violent overfilling of the information space, the use of manipulative influence technologies, the use of the information environment in the Russian-Ukrainian war, and as a result of the direction of the negative impact of media perceptual influence specifically on the personnel of the troops (forces), servicemen of the Armed Forces of Ukraine need to acquire new personal qualities and properties, competences and abilities to counteract such pathogenic influences. Such a task can be implemented through the development of psychological self-defense of servicemen of the Armed Forces of Ukraine against the negative impact of media-perceptive communication and its components.*

The implementation of the cognitive-reflexive component occurs through the accumulation of information thanks to which servicemen of the Armed Forces of Ukraine begin to realize the direction of the negative influence of media-perceptive communication on them as the primary object of such influence, which contributes to the growth of professional and personal opportunities, reducing the level of suggestibility (suggestiveness). Because awareness involves not only the accumulation of information about psychological self-defense against the negative impact of communication, but also stimulates the development of reflexive mechanisms, critical and analytical thinking.

The emotional-perceptive component allows you to master the means of emotional self-regulation, control emotional excitability and irritability, develop emotional intelligence in the context of psycho-emotional influences of media-perceptive communication and skillfully use it for psychological self-defense against destructive informational influences, and also stimulates the formation of perceptual experience of the individual, internal representations, which involve the perception of "media reality", the feelings and thoughts of the authors of media products, expressed in an audiovisual and spatio-temporal image.

The development of the behavioral-regulatory component allows you to develop your own algorithm of self-regulatory actions to reduce or neutralize the negative impact of media-perceptive communication, taking into account the inherent style of mental protection, and also develops the skills of checking content, forming your own safe list of information sources.

2. *The developed and tested program for the development of psychological self-defense of servicemen of the Armed Forces of Ukraine against the negative influence of media perceptive communication "The word is also a weapon!" confirmed its effectiveness, as statistically significant changes were obtained, which were demonstrated by EG servicemen compared to the lack of significant progress in CG servicemen. The analysis of empirical data indicates statistically significant positive changes in the Mann-Whitney U-criterion for indicators of psychological self-defense of servicemen of the Armed Forces of Ukraine against the negative impact of media-perceptive communication and additional indicators in EG: analytical thinking ($U_{emp} = 324, p \leq 0.05$), suggestibility (suggestions) ($U_{emp} = 290, p \leq 0.05$), emotional irritability ($U_{emp} = 200, p \leq 0.01$), emotional excitability (balance) ($U_{emp} = 101, p \leq 0.01$), perception of information ($U_{emp} = 195, p \leq 0.01$), self-regulation of behavior ($U_{emp} = 241, p \leq 0.01$), knowledge ($U_{emp} = 100, p \leq 0.01$), skills ($U_{emp} = 236, p \leq 0.01$), skills ($U_{emp} = 341, p \leq 0.05$), information threats of the military environment ($U_{emp} = 155, p \leq 0.01$). The general indicator of the development of psychological self-defense of military personnel against the negative impact of media-perceptive communication in EG increased by 32%, according to the non-parametric Mann-Whitney U-criterion, such changes can be considered statistically significant at the level of reliability $p \leq 0.05$ ($U_{emp} = 321.5, p \leq 0.05$), which is a positive result of the implementation of our development program and the implementation of experimental research tasks.*

Keywords: *media perceptive communication; psychological self-defense; negative influence; development; servicemen of the Armed Forces of Ukraine; training; program.*

Received/Поступила: 04.09.23.